

Akciju tirgū 1% no mums

SHUTTERSTOCK FOTO

Lai saprastu, kas ir kapitāla jeb akciju tirgus, laikam būtu jāsāk ar pašas akcijas jēgas formulējumu. Proti, kā skaidro latviešu valodas vārdnīcas – akcija ir vērtspapīrs, kas apliecina zināmas summas iemaksu kādā uzņēmumā, turpmāk dodot iespēju šī vērtspapīra īpašniekam piedalīties peļņas saņemšanā, kā arī izmantot citas akcionāra tiesības. Saskaņā ar Iedzīvotāju finanšu prātības aptaujas datiem (SKDS&FKTK, 2015), Latvijā par akcijām un uzņēmumu kapitāla daļām kaut ko dzirdējuši ap 45% pieaugušo iedzīvotāju, tomēr kādas akcijas vai kapitāla daļas īpašnieki ir tikai 1%. Kāpēc tā? Eksperti un analītiķi parasti sniedz vairākus skaidrojumus – pats tirgus ir mazs, iedzīvotājiem nav lieku finanšu resursu, lai spēlētos akciju tirgū, un arī vietējā uz-

ņēmējdarbības īpatnība ir tāda, ka uzņēmumiem ir lētāk saņemt finanšu resursus bankā, nevis meklēt kapitāla piesaisti caur akciju tirgu. Par tirgu varētu teikt, ka patiešām nav pārāk daudz uzņēmumu, kuri pilda prasības, t. sk. par caurspīdīgumu, lai startētu regulētajā tirgū ar savu akciju piedāvājumu. Te gan jāatceras, ka arī pats brīvais tirgus Latvijā ir tikai apmēram 20 gadu. Par Latvijas iedzīvotājiem jāpiekrīt – 60% iedzīvotāju nav brīvas naudas un kādu lielāku uzkrājumu, viss tikai iztikšanai. FKTK aptaujā 25% saka, ka teorētiski būtu gatavi ieguldīt savu brīvo naudu, lai saņemtu papildu peļņu, ja vien tā viņiem būtu, taču arī tad dotu priekšroku ieguldīšanai savā biznesā (44%) un banku depozītos (40%). Akciju tirgum paliek šis 1%.

Esmu mazais akcionārs!

Tomēr arī 1% ir noteikts skaits cilvēku. Un ir daži uzņēmumi, kuru mazo akcionāru skaits ir mērāms, piemēram, 18 tūkstošos personu. Ja esmu lielais akciju īpašnieks, tad, visticamāk, zinu, kā jāseko tirgiem un kas jādara, ja vēlos atbrīvoties no šīm akcijām vai iegūt vairāk. Taču arī mazajam vai mazākuma akcionāram būtu jāorientējas vismaz savās tiesībās, lai tiktu ievērotas arī viņa intereses. Tieši tāpēc ir radīts mehānisms, kuru regulē Finanšu instrumentu tirgus likums, un tā ievērošanu uzrauga FKTK. Ik pa laikam kāds uzņēmums, kurā viens no akcionāriem ir ieguvis kontrolpaketi jeb vairāk par 50% akciju, izsludina akciju atpiršanas obligāto piedāvājumu pārējiem akcionāriem. Akcijas cenu šādos gadījumos apstiprina un piedāvājumu atļauj iz-

teikt FKTK. Tajā brīdī mazākuma akcionāram ir iespēja pārdot savas akcijas par šo cenu. Bet viņš var arī nepārdot, cerot, ka kontrolpaketes ieguvējs darbosies arī viņa interesēs, uzņēmums pelnīs un nesekos lēmums, piemēram, par dividendžu nemaksāšanu. Diezgan riskanti, vai ne? Vēlreiz jāpārdomā, ņemot vērā piedāvājuma termiņu, kurš nekad netiek pagarināts. Tāpat jāatceras – ja vairākuma akcionāri nepiekrīt FKTK noteiktajai akcijas cenai un vērsas tiesā, tad piedāvājums ir apturēts. Un, ja ir strīdi, tad tas var ietekmēt arī akciju cenu. Sarežģīti rēbusi, kas jārisina ikvienam akciju īpašniekam, lai ikreiz izņemtu, kā vislabāk rīkoties ar savām akcijām. Protams, par likuma normām un akcionāra tiesībām vienmēr var jautāt FKTK ekspertiem.

? Ko nozīmē FKTK atļauja bankai "Citadele" izteikt akciju un depozitāro sertifikātu publisko piedāvājumu un reģistrēt prospektus Rīgas un Londonas biržās? Kurš tās varēs nopirkt un par kādu cenu?

Andris Pētersons Tukumā

Ja kāds vēl nav akcionārs, tad par tādu vienmēr vēl var kļūt. Un šis ir tas gadījums. Minētās bankas publiskais piedāvājums nozīmē, ka emitents* (banka) piedāvā arī privātpersonām iegādāties bankas akcijas. Iepriekš iespējams iepazīties ar detalizētu informāciju gan par pašu emitentu, gan tā piedāvātajiem vērtspapīriem FKTK apstiprinātā dokumentā – prospektā. Piemēram, ka akciju pirkšanas piedāvājumu var iesniegt jebkurš privātais ieguldītājs par kopējo summu, kas nav mazāka par 50 eiro. Pircējs iemaksā pārdevējam šos 50 eiro (līdz 13. novembrim) un 16. datumā pārdevējs skatīsies pieprasījumu, tirgu un noteiks gala cenu vienai akcijai diapazonā, kā teikts

prospektā, no 1,15 līdz 2 eiro. Akcijas par šo gala cenu tiks sadalītas ieguvējiem (t. i., tiem, kas būs pieteikušies un iemaksājuši vismaz 50 eiro). Piemēram, būsi savā kontā iemaksājis 60 eiro un pārdevējs noteiks vienas akcijas cenu 1,20 eiro, tad saņemsi 50 bankas akcijas. Ja banka noteiks vienas akcijas cenu 2 eiro, tad saņemsi 30 akcijas. Kad 20. novembrī būs norēķinu diena, tad tavā vērtspapīru kontā parādīsies ieraksts par šīm akcijām. Turpmāk jau šīs akcijas var pārdot vai pirkt vēl klāt, bet par tirgus cenu biržā.

Savukārt depozitārie sertifikāti ir vērtspapīri, kuri dod tiesības uz 6 bankas akcijām un kuri tiek piedāvāti institucionālajiem jeb profesionālajiem ieguldītājiem (bankām u. tml.) un kuri tiek tirgoti Londonas biržā. Tas nepieciešams tāpēc, lai akcijas būtu iespējams iegādāties arī interesentiem ārvalstīs.

* Emitents – iestāde vai uzņēmums, kas izlaiž apgrozībā papirnaudu, banknotes, vērtspapīrus, LLVV

Jautājiet par tematiem saistībā ar finanšu pakalpojumiem –
FKTK eksperti jums atbildēs šajā slejā!